

הניחו את הנשק! קריאתו הדרמטית של מנהיג המחתרת הכורדית והסיכויים להתממשותה

גליה לינדנשטראוס | 13 במארס, 2025 | גיליון 1960

קריאתו של עבדוללה אג'לאן, המנהיג הכלוא של המחתרת הכורדית, הפ.ק.ק., ב-27 לפברואר, לפעילי הארגון לפרקו ולהניח את הנשק מהווה נקודת מפנה משמעותית לקראת סיום הפרק האלים במאבק הכורדי מול הממשלה הטורקית. אף שהוויתור על המשך מאבקו של הארגון, שנוסד ב-1978, יהיה כרוך בהתמודדות עם אתגרים, ניכרת נכונות לפעול בהתאם להצהרתו של אג'לאן לפחות לגבי פעילותה של המחתרת בתוך טורקיה. להתפתחויות בטורקיה השלכות על יתר חלקי העם הכורדי במדינות השכנות. הן מחלישות את יכולת הכורדים בסוריה להמשיך להתנהל באופן אוטונומי ותורמות להעמקת השפעתה של טורקיה בסוריה, באופן העלול גם להגביר את האיום על ישראל.

ב-27 לפברואר [הקריאו](#) נציגי המפלגה הפרו-כורדית בטורקיה, מפלגת השוויון והדמוקרטיה של העמים (DEM), מכתב ממנהיג המחתרת הכורדית, עבדוללה אג'לאן, הכלוא בבידוד בטורקיה מאז 1999, ובו קריאה למחתרת להפסיק את המאבק האלים ולהתפרק לגמרי. אף שהיו בעבר הפסקות אש בין טורקיה לבין המחתרת הכורדית, מעולם לא קרא אג'לאן לפירוק הארגון. מספר שבועות קודם לכן היו שמועות שאג'לאן יפרסם הכרזה, אך לא היו ידועים פרטים נוספים. כך, רב הנסתר על הגלוי בהקשר המשא ומתן שהתקיים מולו. העובדה שאין פרטים גלויים על התהליך עשויה להעיד במידה רבה על רצינותו. לא היו הדלפות משמעותיות, שהיו גוררות לתגובת נגד, וכך התאפשרה ההכרזה, העשויה להיות בעלת מאפיינים של שינוי המציאות.

בין הגורמים שהובילו להכרזה ניתן למנות את הטרנספורמציה שעבר אג'לאן בכלא, כאשר מהקריאה לעצמאות כורדית לא נותר הרבה ובהודעתו הוא למעשה מציין שהתנאים שהובילו להקמת המחתרת הכורדית כבר אינם קיימים. מבחינה צבאית, מאז 2021 נרשמו [מתקפות גוברות](#) מצד טורקיה על פעילי המחתרת הכורדית המוצאים מחסה בצפון עיראק, באופן שכל הנראה החליש את הארגון. למעשה, רוב הלוחמה נגד המחתרת הכורדית מתרחשת בשנים האחרונות מחוץ לטורקיה. מעבר לכך, התפתחויות טכנולוגיות ובפרט התקדמות התעשייה הביטחונית הטורקית בייצור כטב"מים - גם הם יצרו קשיים חדשים בפני התמודדותה של המחתרת הכורדית עם המאמצים הצבאיים של טורקיה. המתקפות הטורקיות באמצעות כטב"מים הביאו [ליותר](#) נפגעים בצד הכורדי ולפחות פגיעות בצד הטורקי. כך, במידה רבה הגיע אג'לאן למשא ומתן מנקודת חולשה.

מצד המשטר בטורקיה, פרשנים רבים מצביעים על אודות הרצון של נשיא המדינה, רג'יפ טאיפ ארדואן, לשנות את החוקה הטורקית ועל הרוב הנדרש בפרלמנט לבצע שינויים כאלו כמוטיבציות המרכזיות בניהול המשא ומתן מול אג'לאן. בפרט, ארדואן מעוניין להתמודד פעם נוספת בבחירות לנשיאות, שמתוכננות ל-2028, אך לפי החוקה הנוכחית הוא מוגבל לשתי כהונות כנשיא ולכן לא יוכל להתמודד אלא אם כן ישנה את החוקה או יקדים את הבחירות ולא ישלים קדנציה שנייה מלאה כנשיא ביצועי.¹ לשם ביצוע השינויים בחוקה הוא צריך להרחיב את התמיכה בקואליציה שלו ונראה שהוא מעוניין לחזר אחר הקול הכורדי, ולו זמנית. יש להניח, שצעדו הנוכחי של ארדואן נועד גם לפצל את דפוסי ההצבעה של הכורדים ולמשוך יותר מהם להצביע עבור מפלגתו, מפלגת הצדק והפיתוח. כבר כיום, חלק מהכורדים מתחברים לאג'נדה השמרנית של מפלגת הצדק והפיתוח, וצפוי שהמגמה תגבר. מעבר לכך, סוגיית היחס למיעוט הכורדי היא שאלת יסוד בהתנהלות המדינה הטורקית, והמאבק מול המחותרת הכורדית גבה את חייהם של יותר מ-45,000 איש. מי שיצליח להעביר לפסים חיוביים את מערכת היחסים עם המיעוט הכורדי, המונה כחמישית מאוכלוסיית טורקיה, יזניק את המדינה קדימה, וזאת בהתאם לחזון ארדואן לגבי "טורקיה החדשה".

מבחינת אנקרה, גם ההתפתחויות בסוריה מאז הפלת הנשיא בשאר אל-אסד הן גורם מרכזי בנכונות להתקדם מול אג'לאן. טורקיה מתייחסת להתנהלות האוטונומית של הכורדים בצפון-מזרח סוריה כאיום ביטחוני וכהמשך ישיר לפעילות המחותרת הכורדית בתוך טורקיה. בחזון של טורקיה לגבי עתיד סוריה בעידן פוסט-אסד, הכוחות הדמוקרטיים הסוריים (SDF), השולטים בצפון-מזרח סוריה והמשלבים בין גורמים ערבים, כורדים וקבוצות מיעוט נוספות, צריכים להתפרק ולהיות חלק מהצבא הסורי כיחידים. לנוכח הדומיננטיות ב-SDF של השלוחה הסורית של המחותרת הכורדית, טורקיה הייתה רוצה לראות את קריאתו של אג'לאן מדרבנת יציאה של גורמים הקשורים לפ.ק.ק מתוך סוריה.

הקשיים הצפויים בתהליך השלום

לאור הסכסוך ארוך השנים והמחיר שהוא גבה, ניכר שיש צורך בתהליך פיוס שיחלחל לכל האוכלוסייה. עם זאת, מדאיגות בהקשר זה הנטיות האוטוריטריות של ארדואן, שמתבטאות בין היתר ביחס נוקשה כלפי האופוזיציה ומאמצים לדה-לגיטימציה שלה, ובפרט המשך המעצרים של ראשי ערים כורדים שזכו לרוב בבחירות המקומיות, באזורים בדרום-מזרח טורקיה שבהם יש רוב כורדי, אך הואשמו בשיתוף פעולה עם המחותרת הכורדית. קשה לראות שקיימות בעת הנוכחית בטורקיה אווירה מתאימה ותמיכה דרושה להשלמת התהליך כתהליך שלום אמיתי.

¹ למעשה זו כבר הקדנציה השלישית של ארדואן כנשיא, אך הקדנציה הראשונה הייתה לפני שינוי שיטת הממשל בטורקיה.

על רקע ההתדרדרות של טורקיה במדדים דמוקרטיים מזה יותר מעשור, קריאתו של אג'לאן שרק דמוקרטיה היא הפתרון, נשמעת חלולה.

בניגוד לתהליך ההידברות שהתנהל בעשור הקודם עם הכורדים והסתיים בכישלון, הפעם נראה שארדואן שומר מרחק מהתהליך באופן שיהיה לו קל יותר להתכחש אליו אם גם הוא ייכשל. כך, מי שקרא במפתיע באוקטובר 2024 לאג'לאן להניח את הנשק ואף הזמינו לנאום בפרלמנט הטורקי אם כך יקרה, היה מנהיג מפלגת הימין, מפלגת הפעולה הלאומית, דוולט באהצ'לי. העובדה שבאהצ'לי יצא בקריאה כזו, שלא הייתה פופולרית בקרב תומכיו, וכן בריאותו הרופפת, אינם מעידים על יציבות התהליך.

עדיין לא ברור מה הצד הכורדי הרוויח בתמורה להצהרתו של אג'לאן. למעשה, בכך שהכריז כי התנאים שהובילו להקמת הארגון לא קיימים עוד, הוא החליש משמעותית את הדרישות הכורדיות לזכויות תרבותיות. אך גם אם אג'לאן מסיבותיו הגיע להכרה בצורך לפרק את המחתרת הכורדית, גורמי היסוד של קשיי המדינה הטורקית להתמודד עם המיעוט הכורדי כקבוצה נותרים בעיניהם. בראש ובראשונה, קיים חשש שנתינת זכויות תרבותיות תתרגם לאיום פוליטי וביטחוני על המשך שלטונו של ארדואן. עם זאת, אג'לאן צודק בכך שהמאבק האלים ומחיריו הובילו למעבר של אוכלוסייה כורדית גדולה למערב המדינה, ולכן היפרדות גיאוגרפית נראית כתרחיש פחות סביר ממה שהיה בעבר. אך דווקא ערבוב זה של האוכלוסייה וההתחזקות הדמוגרפית היחסית של הכורדים, שבקרבתם שיעור הילודה גבוה יותר מאשר זה של יתר האוכלוסייה בטורקיה, גם יכול להעצים את תחושת האיום מהם אם לא יתרחש תהליך פיוס אמיתי.

בהקשר של צפון-מזרח סוריה, אמנם מפקד ה-SDF, מזלום עבדי, [בירך](#) את אג'לאן וציין שיהיו להצהרתו השפעות אזוריות חיוביות, אך גם אמר שהיא נוגעת רק למחתרת הכורדית ולא ל-SDF. מכיוון שטורקיה רואה ארגונים אלו כזהים, אמירה כזו של עבדי יכולה לעורר חששות בטורקיה. עם זאת, ב-10 במארס הגיעו עבדי ונשיא סוריה, אחמד א-שרע, [להסכם](#) פורץ דרך שמטרתו היא לשלב את ה-SDF ואת החלקים בניהול האוטונומי בצפון-מזרח סוריה במנגנונים הממשלתיים הסורים. אם ההסכם אכן ימומש, הוא יוכל לצמצם משמעותית את פחדיה אלו של אנקרה.

ההתפתחויות האחרונות במערכת היחסים הטורקית-כורדית מחדדות את הדילמות הישראליות אשר למדיניות שיש לנקוט ביחס למתרחש בסוריה. נפילתו של אסד וההסכם בין עבדי וא-שרע מקטינים את הסיכויים שהכורדים בסוריה יוכלו להמשיך ולהתנהל באוטונומיה יחסית. עבדי [דיבר](#) פומבית על כך שה-SDF פתוחים לקבלת עזרה מישראל, אך מדובר באזור שבו יש לטורקיה אינטרסים ביטחוניים ישירים ולכן פעילות ישראלית שם תיתפס כפרובוקטיבית מבחינת טורקיה. ישראל הייתה רוצה שהכוחות האמריקאים המוצבים בסוריה יישארו שם, אבל

ארדואן יוכל להציג מול הנשיא האמריקאי, דונלד טראמפ, את תהליך ההידברות עם אג'לאן ואת ההסכם בין עבדי לא-שרע כאינדיקציות לכך שטורקיה כבר אינה מהווה איום על הכורדים ושהכוחות האמריקאים יכולים לסגת משטח המדינה. יוזכר שב-2019, טראמפ היה מוכן להסיג את הכוחות האמריקאים מסוריה, אך ברגע האחרון חזר בו מהחלטתו. בהיעדר נוכחות אמריקאית, ואם אכן תהיה רגיעה בצפון-מזרח סוריה, אנקרה תוכל להתרכז בהרחבת השפעתה בדרום סוריה, באופן שיכול להגביר את האיום על חופש הפעולה הישראלי.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט